

2011. február 7. - **Az eskü első pontja szerint a törzsi vezetők kinyilvánították, hogy mindig Álmos vezér ivadékaiból választanak vezért.** **Első pont: választás és alkalmasság**

Az eskü első pontja szerint a törzsi vezetők kinyilvánították, hogy mindig Álmos vezér ivadékaiból választanak vezért. Ez arra utal, hogy a törzsi vezetők közös akarattal választották maguk fölé Álmost és nemzetségét örök időre. A magyar uralkodó-választási ceremónia nem egyedülálló jelenség a sztyeppei népek történetében, ilyen szertartásokat több keleti forrás is megörökített. A magyar uralkodó-választáshoz hasonló zajlott a belső-ázsiai szienpi, vagy tabgacsok között, ahol hét vezető ember vett részt. Azok kerek nemezre ülve jelölték ki vezetőjüket. Az egyik meghatározó sinológus, Peter Boodberg szerint a nemezen történő uralkodóválasztás, valamint a hetes szám egy olyan ősi belső-ázsiai hun szokás lehetett, mely a térségben a türkökön át egészen a mongol korig megőrződött. Egyes mongol források tudni vélik, hogy Dzsingisz kánt és utódait is hasonlóképpen emelték a sárkányos trónusra.

Az anonymusi esküpontokat legalaposabban a 20. század elején Illés József elemezte. Szerinte a névtelen szerző egy régi hagyományt dolgozott fel, és az esküpontok az állam alkotmányos feltételeinek megállapításául szolgáltak. A választáson alapuló királyválasztás egyébként ősi jogszokás volt a szkíta-hun népek között, annak az volt a célja, hogy mindig alkalmas, uralkodásra képes ember kerüljön az ország élére, ezt az elvet latinul „idoneitas” elvének nevezték. Szent István halála utáni zűrzavaros időben látványosan is érvényesült ez az elv, amikor a magyar főurak valószínűleg a vérszerződés érvényben lévő pontjai alapján tettek le királyokat és választottak alkalmasat. A krónikák ezeket az eseményeket nem „puccs”-nak értelmezték, mert azok az ország nagyjainak közös döntésén alapultak. Ez azt mutatja, hogy az ország nagyjai nem az uralkodó személyéhez ragaszkodtak, hanem minden szempontból alkalmas királyra volt szükségük, ezért az Árpád nemzetségen belül választottak mindig alkalmasat a trónra.

**Második pont: Közös szerzett zsákmány közös elosztása**

Erre a legjobb példával maga Anonymus szolgál, aki maga a honfoglalásnál a megszerzett földet és népet közös szerzeménynek tartja. A felosztást - a szerző szerint a szeri országgyűlésen - végezték el. Az a kutatók számára szintén kérdéses, hogy pont Szeren volt-e az országgyűlés, ahol felosztották az addig meghódított területeket, és elrendezték az ország dolgát, mindenestre néhány jogtörténész nem zárja ki, hogy Anonymus valós adatokat írt, hiszen ilyen jogalkotásnak meg kellett történni Árpád bejövetelekor.

A keleti forrásokból ma már bizonyos az, hogy az államot érintő kérdésekkel kapcsolatban már a hunoktól kezdve folyamatosan tartottak országgyűlést, ahol megbeszélték a bel- és külpolitikai kérdéseket, döntöttek hadjáratokról, így a honfoglalás idején mindenki, aki a hadjáratban részt vett, megkapta a jutalmát. Hasonló osztozkodást találunk a mongol forrásokban, ahol Dzsingisz kán is hasonlóan tett a vele együtt harcoló szövetségeseikkel. Sőt, azt is tudjuk, hogy a régi mongol vérszerződési eskü tartalmazza a közös szerzett zsákmány elosztásának szabályát. Sőt, amikor megalakult a mongol állam, akkor a nagykán támogatóit megjutalmazta. A mongolok titkos története ezt így jegyezte fel: „Akik vele együtt alapították

meg az országot, s vele együtt fáradoztak, azokat az ezredek parancsnokaivá tette meg.” Keleti analógiák alapján elképzelhető, hogy a magyar vérszerződésben létezett a második pont.

### **Harmadik pont: Azok a vezérek, akik megválasztották Álmost, ne essenek ki a vezér tanácsából.**

Hiányos források, valamint a nem elégséges néprajzi analógiák alapján az, hogy ezen pont vajon szerepelhetett-e az etelközi szertartásnál, nehezen dönthető el. Igaz, ugyan, hogy a pusztai államokban tisztviselőt csak akkor fosztottak meg hatalmától, ha az alkalmatlannak bizonyult, vagy, ha nem számolt be munkájáról az uralkodónak, esetleg nem jelent meg az országgyűlésen. Azt a pontot, amelyik előírja, hogy a fejedelem és az őt megválasztók közösen kormányozzanak, azért tarthatjuk fontos pontnak, mert kizárta annak a lehetőségét, hogy az uralkodó csupán maga kormányozzon és teljhatalomra tegyen szert. Az uralkodó és az őt megválasztó törzsi vezetők közti egyensúly volt a pusztai demokrácia alapja, mely az akkori társadalmi keretek között az egyik legdemokratikusabb állami berendezkedésének számított. Elképzelhető, hogy hasonló pont volt a magyaroknál, hiszen a 11. század közepén történt eseményekből nyilvánvaló, hogy a magyar nagyurak csak akkor szegültek ellent a királynak, amikor az helyettük idegenekkel kormányzott.

### **Negyedik pont: Akik hűtlenek lesznek az uralkodóhoz, azokat ki kell végezni.**

Ez a pont nemcsak a keleti pusztai népeknél volt meg, hanem szinte minden államban, hiszen a hűtlenség vagy felségsértés mindig és mindenhol halálos bűnnek számított. Illés szerint az utolsó két pont nem más, mint az egész szerződés jogi szentesítése. A mongol krónika elmondja, hogyan esküdött fel két tisztviselő Dzsingisz kánnak: „Ha háborognánk parancsod ellen, vagyonunktól, családunktól, választott asszonyunktól válassz el minket. Vesztett fekete fejünket vedd ki pusztá földre.”

Elképzelhető, hogy ez a pont is szerepelt a magyar esküpontok között, hiszen szabályozni kellett, hogy mi történjen az alattvalói hűtlenség esetén.

### **Ötödik pont: Ha a fejedelmek közül valaki megszegi a megállapodást, akkor azt örök átok sújtsa.**

A két utolsó pont azt mondja ki, hogy mi a teendő, ha valamely szerződő fél megszegi a megállapodást. Ezt is az elemzők kései betoldásnak vélik, holott nem kizárt, hogy valamilyen esküvégzés, vagy záradék abban a korban is létezhetett, hiszen szabályozni kellett a két szerződő fél, az uralkodó és az őt megválasztó előkelők viszonyát. Számunkra az ötödik pont azért érdekes, hiszen az nemcsak a hűtlen előkelőket, hanem magát az uralkodót is megbünteti, ami egy különleges jog meglétét, vagyis a felelős uralkodást jelzi.

Egyébként minden belső-ázsiai vérszerződés végén szerepel egy átokformula, amely azt mondja ki, hogy mi történjen azokkal, akik megszegik a megállapodást. Többször hallunk olyanról, hogy kettévágott állatra esküsznek, ami azt szimbolizálja, hogy az esküszegőt ugyanúgy kettévágják, mint a feláldozott állatot. A magyar átokformula egy isteni büntetést sugall a bűnösökre, ami az akkori világ vallásos környezetében nagyon kemény büntetés lehetett, amit mi már a modern felfogásunkkal nem is értünk meg.

A magyar történelemben az uralkodó által elkövetett bűnök esetén az ország nagyjai többször

is ellenszegültek, mint Péter, vagy Aba Sámuel történetében is láthattuk, de van arról is krónikai bejegyzés, hogy az uralkodót két esetben is elzavarták. Bónis ugyan úgy magyarázza meg az ötödik pontot, hogy szerinte a vezéreknek nem kellett tartani a fejedelmi túlkapásoktól, hiszen a karizma birtokában lévő Álmos nemzetségben isten küldötte hősöket láttak. Bónis egyébként az ötödik esküpontot szintén kései, XIII. századi betoldásnak tartja. A megfogalmazás szép, de túl idilli a történeti igazsághoz. Már a korai belső-ázsiai népeknél, majd a korai magyar történelemben is láttunk elég példát arra, hogy az uralkodó visszaélhet és vissza is élt hatáskörével, ezért kerülhetett bele az uralkodót is korlátozó rendelkezés. Tallós Emil szerint az anonymusi ötödik pont később az 1222-ben kiadott Aranybulla ún. ellenállási záradékának előzménye lehet. Későbbi krónikai bizonyítékok miatt elképzelhetőnek tartom, hogy a vérszerződési pontokban volt egy, az uralkodó felelősségét kimondó cikkely is, hiszen ez alapján az ország nagyjai, a vérszerződést kötő vezérek utódai büntetés terhe nélkül választhattak más királyt maguknak.

### Összefoglalás

A fenti elemzésből kiderült, hogy a magyar vérszerződés a korai magyar történelem egyik legfontosabb eseménye volt, melyet alaposan kell tanulmányoznunk. A magyar jogszokás azonban nem egyedülálló, hiszen számos belső-ázsiai analógia is azt igazolja, hogy az a pusztai nomád állam alapszerződése volt. Sőt, néprajzi gyűjtések azt mutatják, hogy a vérszerződés szokása máig jelen van a magyar, és a belső-ázsiai népi hagyományban, amely máig a barátság megerősítésére szolgál. Bár azt nem tudjuk kideríteni, hogy pontosan mi hangzott el az esküt kötő magyar vezérek között, az a fenti pontok elemzéséből látszik, hogy akár azok mindegyike is előfordulhatott. **Obrusánszky Borbála**